

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

246740

การพัฒนารูปแบบการป้องกันปรามพฤติกรรมทางเพศเสี่ยงเสพเกิดของวัยรุ่น

โตพารณ อินทสิทธิ์

ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชนบท

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2554

246740

การพัฒนารูปแบบการป้องกันปรามพฤติกรรมกรรมการเสพติดของวัยรุ่น

โสพรรณ อินทสิทธิ์

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชนบท
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

600251548

ใบรับรองคุณวุฒิ
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชนบท

ชื่อเรื่อง

การพัฒนารูปแบบการป้องกันปราชัยพฤติกรรมการเสพติดของวัยรุ่น

โดย

โสพรรณ อินทสิทธิ์

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล สักดีกะทสน์)
วันที่ 21 เดือน ๐๑ พ.ศ. 54

กรรมการที่ปรึกษา

.....
(อาจารย์ ดร.วีรศักดิ์ ปรกติ)
วันที่ 25 เดือน ๐๑ พ.ศ. 54

กรรมการที่ปรึกษา

.....
(ว่าที่ร้อยตรี อาจารย์ ดร.สุรัชย์ กังวล)
วันที่ 22 เดือน ๐๑ พ.ศ. 54

กรรมการที่ปรึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาวรรณ โอภาสพัฒนกิจ)
วันที่ 25 เดือน ๐๑ พ.ศ. 54

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

.....
(อาจารย์ ดร.วีรศักดิ์ ปรกติ)
วันที่ 25 เดือน ๐๑ พ.ศ. 54

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จําเนียร ยศราช)
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
วันที่ 25 เดือน ๐๑ พ.ศ. 2554

ชื่อเรื่อง	การพัฒนารูปแบบการป้องกันปราชัยพฤติกรรมการใช้สิ่งเสพติดของวัยรุ่น
ชื่อผู้เขียน	นางสาวโสพรรณ อินทสิทธิ์
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชุมชน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์กะทัศน์

บทคัดย่อ

246740

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการป้องกันปราชัยพฤติกรรมการใช้สิ่งเสพติดของวัยรุ่น แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1) ศึกษาพฤติกรรมการใช้และไม่ใช้สิ่งเสพติด ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้และไม่ใช้สิ่งเสพติดของวัยรุ่นในตำบลห้วยเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบตัดขวาง กลุ่มตัวอย่างคือวัยรุ่นอายุ 11-25 ปี จำนวน 360 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติการถดถอยพหุแบบลอจิสติก และส่วนที่ 2) พัฒนาแบบการป้องกันปราชัยพฤติกรรมการใช้สิ่งเสพติดของวัยรุ่นในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 45.00 เคยใช้สิ่งเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่งมาแล้วและในจำนวนนี้ยังคงมีการใช้สิ่งเสพติดในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาถึงร้อยละ 79.01 ซึ่งช่วงอายุ 11-15 ปีพบถึงร้อยละ 10.94 กลุ่มที่ไม่ใช้สิ่งเสพติดพบมากในเพศหญิงร้อยละ 60.10 และพบในช่วงอายุ 11-15 ปีร้อยละ 51.01 กลุ่มที่เคยใช้สิ่งเสพติดพบมากในเพศชายร้อยละ 69.14 และพบในช่วงอายุ 20-25 ปีร้อยละ 57.40 สำหรับช่วงอายุ 11-15 ปีมีผู้เคยใช้สิ่งเสพติดถึงร้อยละ 12.35 เบียร์เป็นชนิดสิ่งเสพติดที่มีผู้เคยใช้และใช้ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมามากที่สุดร้อยละ 96.91 และร้อยละ 82.81 ตามลำดับ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สิ่งเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) คือ เพศ อายุ และการรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการควบคุมทางสังคม ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สิ่งเสพติดในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) คือ เพศ และเจตคติต่อสิ่งเสพติด

ผลการศึกษาจากกระบวนการวิจัยและพัฒนาการนำมาสู่การสรุปเป็นรูปแบบ “ชุมชนเข้มแข็งร่วมแรงพัฒนา” เป้าหมายคือ การพัฒนาวัยรุ่นและการพัฒนาชุมชน การพัฒนาวัยรุ่นมุ่งเน้นการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ คุณธรรม และสังคม โดยเฉพาะพัฒนาการทางสังคมเป็นด้านที่ชุมชนสามารถสนับสนุนได้เป็นอย่างมาก ด้วยการกระตุ้นให้วัยรุ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน ทั้งในฐานะผู้ร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรม และหรือในฐานะผู้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมชุมชนหรือทุนที่มีอยู่ในชุมชน การพัฒนาชุมชนนอกเหนือจากการปฏิบัติของสมาชิกใน

246740 (4)

ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนแล้ว มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองการส่งเสริมพัฒนาการของวัยรุ่นและการป้องกันปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดผิดกฎหมาย ด้วยกระบวนการสนับสนุนทางสังคม การเสริมพลังวัยรุ่น และการควบคุมทางสังคม โดยมีกลุ่มแกนนำชุมชน และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนา

Title	Development of Adolescence Drug Abuse Prevention Model
Author	Miss Sorawan Intasit
Degree of	Doctor of Philosophy in Rural Planning and Development
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Phahol Sakkatat

ABSTRACT

246740

This research aimed to develop the type of drug abuse prevention for youth. The study was divided into 2 parts. The first part was to investigate behavior of drug abuse and non-drug abuse as well as factors related to such behavior of the youth in Khee Lek sub-district, Mae Taeng district, Chiang Mai. It was an exploratory cross-sectional study consisting of 360 samples, aged 11-25. Questionnaires were used to collect data meanwhile descriptive statistics and multiple logistic regression were applied for data analysis. The second part was proposed to develop youth drug abuse prevention model at the village level. This part was a participatory action research collecting data from the youth, as well as a group of stakeholders.

The findings showed that over 45.00% of the youth had tried drug, 79.01% whom had taken the drugs during the past 12 months which include 10.94% of the youth aged 11-15 years old. However, 60.10% of female youth was non-drug abusers including 51.01% of female youth aged 11-15 years old. On the other hand, over 69.14% of male youth was drug abusers while 57.40% of them was at the age of 20-25. In addition, 12.35% of them have taken the drugs at the age of 11-15 years old. Beer is the ultimate drug which the youth have taken during the latest 12 months at 96.91% and 82.81%. The factors significantly related to the drug abuse ($p < .01$) are sex, age and perception of behavior controlled by society. Nevertheless, the factor significantly related to the drug abuse ($p < .05$) during the previous 12 months are sex and attitude on the drugs.

The findings of this research and development led to “**Strengthened Community Development**”. It aimed to develop adolescents and community. Regarding to the teenagers, the development would be conducted through physical, mental, moral and social aspects. Besides, the community can help support the social progress by stimulating the adolescents to participate

246740

(6)

into the community activities as co-thinkers, participants and/or beneficiary of the community enhancement. In addition to the operation of the community members, there were also several activities related to teenager development promotion and drug prevention which need social support, reinforcement in adolescents and social control meanwhile community leaders and community activities were important tools for the development.

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ และคณะกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์ทะทัศน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรกติ รองศาสตราจารย์ ดร.อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ และว่าที่ร้อยตรี อาจารย์ ดร. สุรัชย์ กังวล กรรมการที่ปรึกษา

ขอขอบพระคุณองค์การบริหารส่วนตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่อนุญาติให้ดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ แกนนำชุมชนและสมาชิกบ้านหนองโค้ง หมู่ที่ 4 ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในตำบลชีเหล็กที่ร่วมดำเนินการในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ศูนย์วิชาการสารสนเทศภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สนับสนุนทุนคุษฎีนิพนธ์

และท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณครู อาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้แก่ผู้วิจัย อีกทั้งบิดา มารดาและครอบครัวที่สนับสนุนให้กำลังใจ ขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ไม่ได้กล่าวนามในที่นี้ที่มีส่วนร่วมในงานคุษฎีนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีตามที่มุ่งหวังไว้ทุกประการ

โสพรรณ อินทสิทธิ์

ตุลาคม 2554

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญเรื่อง	(8)
สารบัญตาราง	(12)
สารบัญภาพ	(14)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
ความสำคัญของปัญหา	5
ปัญหาในการวิจัย	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	9
ข้อจำกัดของการวิจัย	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
นิยามศัพท์ทั่วไป	11
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	13
พัฒนาการของวัยรุ่น	13
พัฒนาการด้านร่างกาย	15
พัฒนาการด้านความคิด	15
พัฒนาการด้านศีลธรรม	16
พัฒนาการด้านจิตสังคม	17
พัฒนาการด้านพฤติกรรมทางสังคม	18
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	19

ทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา	22
แนวคิดปัจจัยปกป้องและปัจจัยเสี่ยง	28
ปัจจัยปกป้อง	29
ปัจจัยเสี่ยง	31
แนวคิดสินทรัพย์ทางพัฒนาการ	37
แนวคิดการเสริมพลัง	43
แนวคิดการป้องกัน	51
หลักการสำคัญของการป้องกัน	52
การวางแผนป้องกันยาเสพติดในชุมชน	55
การประยุกต์ใช้หลักการป้องกันในโปรแกรมการป้องกันยาเสพติด	59
แนวคิดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทย	61
แนวคิดการมีส่วนร่วม	63
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	69
การประเมินผล	71
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	74
ภาคสรุป	81
กรอบแนวคิดการวิจัย	86
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	88
สมมติฐานการวิจัย	91
บทที่ 3 วิธีวิทยาวิจัย	92
สถานที่ดำเนินการศึกษาวิจัย	92
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	93
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	95

	หน้า
วิธีการรวบรวมข้อมูล	102
การวิเคราะห์ข้อมูล	104
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้และไม่ใช้ สิ่งเสพติดของวัยรุ่น	105
วัตถุประสงค์และการดำเนินการวิจัย	105
ผลการวิจัยและวิจารณ์	105
ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้และไม่ใช้สิ่งเสพติดของวัยรุ่น	105
ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิ่งเสพติด	130
บทที่ 5 ผลการวิจัยและวิจารณ์การพัฒนารูปแบบการป้องปรามพฤติกรรมการเสพ สิ่งเสพติดของวัยรุ่น	144
วัตถุประสงค์และการดำเนินการวิจัย	144
ผลการวิจัยและวิจารณ์	144
การพัฒนารูปแบบการป้องปรามพฤติกรรมการเสพสิ่งเสพติดของวัยรุ่น	
บ้านหนองโค้ง	144
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	183
สรุปผลการศึกษา	183
การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1	183
การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2	185
การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3	186
การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4	189
การอภิปรายผล	194
ข้อเสนอแนะ	199
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	199

	หน้า
ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	199
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	200
บรรณานุกรม	201
ภาคผนวก	211
ภาคผนวก ก แบบสอบถามการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการป้องปราม พฤติกรรมกระเสพสิ่งเสพติดของวัยรุ่น	212
ภาคผนวก ข แบบสำรวจวัยรุ่นบ้านหนองโค้ง (1)	225
ภาคผนวก ค แบบสำรวจวัยรุ่นบ้านหนองโค้ง (2)	229
ภาคผนวก ง แนวคำถามการสนทนากลุ่มเรื่องปัจจัยปกป้องและปัจจัยเสี่ยงต่อการ ใช้สิ่งเสพติดต่างๆ ของวัยรุ่น	232
ภาคผนวก จ ประวัติผู้วิจัย	234

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 สิ้นทรัพย์ภายนอก	39
2 สิ้นทรัพย์ภายใน	41
3 ระดับความพร้อมของชุมชน	58
4 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	106
5 จำนวนและร้อยละของการใช้สิ่งเสพติด	107
6 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและการใช้สิ่งเสพติด	109
7 จำนวนและร้อยละของการใช้สิ่งเสพติดจำแนกตามชนิดสิ่งเสพติด	112
8 อายุที่ใช้สิ่งเสพติดแต่ละชนิดในครั้งแรก	113
9 จำนวนและร้อยละของบุคคลที่ใช้สิ่งเสพติดแต่ละชนิดร่วมด้วยในครั้งแรก	114
10 ปริมาณสิ่งเสพติดแต่ละชนิดที่ใช้ในปัจจุบัน	115
11 เจตคติต่อสิ่งเสพติดจำแนกเป็นรายชื่อ	116
12 จำนวนและร้อยละของระดับเจตคติต่อสิ่งเสพติดกับการใช้สิ่งเสพติด	118
13 การรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการควบคุมทางสังคมจำแนกเป็นรายชื่อ	119
14 จำนวนและร้อยละของระดับการรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการควบคุมทางสังคมกับการใช้สิ่งเสพติด	121
15 การรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการสนับสนุนทางสังคมจำแนกเป็นรายชื่อ	121
16 จำนวนและร้อยละของระดับการรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการสนับสนุนทางสังคมกับการใช้สิ่งเสพติด	124
17 การรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการเป็นตัวอย่างจำแนกเป็นรายชื่อ	124
18 จำนวนและร้อยละของระดับการรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการเป็นตัวอย่างกับการใช้สิ่งเสพติด	126
19 การรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการเสริมพลังจำแนกเป็นรายชื่อ	127

ตาราง	หน้า
20 จำนวนและร้อยละของระดับการรับรู้ถึงการปฏิบัติโดยการเสริมพลังกับ การใช้สิ่งเสพติด	129
21 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามสำหรับทดสอบ สมมติฐานข้อที่ 1	133
22 การวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สิ่งเสพติด	134
23 การทำนายการใช้สิ่งเสพติด	135
24 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามสำหรับทดสอบ สมมติฐานข้อที่ 2	140
25 การวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สิ่งเสพติด ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา	141
26 การทำนายการใช้สิ่งเสพติดในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา	142
27 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะทั่วไปและการทำกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง	152
28 จำนวนและร้อยละของความเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดต่าง ๆ ของวัยรุ่น	154
29 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะทั่วไปและการเข้าร่วมทำกิจกรรมระหว่างวันที่ 15 มีนาคมถึงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2553	179
30 จำนวนและร้อยละของการใช้สิ่งเสพติดของวัยรุ่นระหว่างวันที่ 15 มีนาคมถึง วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2553	180

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	Bandura's Social Learning Theory	19
2	วงจรการเสริมพลังเชิงบวกในวัยรุ่น	48
3	ระดับและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน	65
4	กรอบแนวคิดการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้และไม่ใช้สิ่งเสพติดของวัยรุ่นในตำบล	86
5	กรอบแนวคิดการพัฒนารูปแบบการป้องปรามพฤติกรรมเสพติดของวัยรุ่นในหมู่บ้าน	87
6	แผนที่ชุมชนบ้านหนองโค้ง ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	145
7	ทุนชุมชนของบ้านหนองโค้ง	147
8	สภาพการณ์ของหมู่บ้านหนองโค้งในอดีต	167
9	สภาพการณ์ของหมู่บ้านหนองโค้งในปัจจุบัน	167
10	ความปรารถนาเกี่ยวกับการป้องปรามพฤติกรรมเสพติดในวัยรุ่น	170
11	รูปแบบการป้องปรามพฤติกรรมเสพติดของวัยรุ่น	193